

Spółdzielnie socjalne prowadzące działalność rolniczą – wybrane problemy prawne

Działalność rolniczą prowadzą najczęściej osoby fizyczne, rolnicze spółdzielnie produkcyjne bądź spółki prawa handlowego. Obok nich odnotować należy także spółdzielnie socjalne, które są podmiotami szeroko rozumianej ekonomii społecznej. Regulacje ich dotyczące zostały wprowadzone do polskiego porządku prawnego po raz pierwszy ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy² zmieniającej ustawę z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze.³ Kolejnym etapem było uchwalenie przez Sejm RP ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych.⁴ Jednocześnie w sprawach nieuregulowanych w tymże akcie prawnym do omawianych podmiotów stosuje się nadal przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze.

Przedmiotem działalności spółdzielni socjalnej jest wspólne prowadzenie przedsiębiorstwa dzięki osobistej pracy członków, ich zaś funkcjonowanie z reguły wiąże się z regionem, w którym prowadzi działalność. Wpisuje się to w VII zasadę spółdzielczości, czyli troskę o społeczność lokalną. Już z art. 2 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych wynika bowiem, że działa ona na rzecz społecznej reintegracji swoich członków, inaczej mówiąc ma na celu odbudowanie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu. Spółdzielnie te są coraz bardziej popularne na obszarach wiejskich, a niektóre związane są z sektorem rolno–spożywczym, prowadząc gospodarstwo rolne lub działalność przetwórczą produktów rolnych. Zajmują się też agroturystyką, wytwarzaniem surowców potrzebnych rolnictwu, czy świadczeniem usług związanych z rolnictwem.⁵

1 Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu.

2 Dz.U. z 2004 r. Nr 99, poz. 1001, ze zm.

3 Tekst jednolity Dz.U. z 2013 r., poz. 1443 ze zm.

4 Dz.U. 2006, Nr 94, poz. 651 ze zm., zwana dalej ustawą o spółdzielniach socjalnych. Szerzej na temat kształtowania się ustawodawstwa dotyczącego spółdzielni socjalnych zob. C. Miżejewski, Przemiany prawa spółdzielczości socjalnej w Polsce, <http://rszarf.ips.uw.edu.pl/problemyps/pps20/MizejewskiPPS20-2013.pdf> [data dostępu: marzec 2014].

5 Obecnie zarejestrowanych jest w Polsce łącznie ponad 1200 spółdzielni socjalnych, najwięcej w Wielkopolsce ponad 150 podmiotów (<http://ozrss.pl/spoldzielnie-socjalne/katalog/>). Niektóre z nich zajmują się działalnością rolniczą, np. spółdzielnia „Świt” ze wsi Chudobczyce prowadzi hodowlę roślin i zwierząt, z kolei spółdzielnia so-

Spółdzielnie socjalne, działając w obszarze rolnictwa, stykają się z jednej strony z bardzo szerokim katalogiem aktów prawnych polskich, a także unijnych. Chodzi tu o regulacje dotyczące I i II Filara WPR, pomoc publiczną w rolnictwie oraz zasady związane z ochroną środowiska, szczególnie rolnictwa ekologicznego. Z drugiej strony jako podmioty ekonomii społecznej działają w ramach prawnych określonych przez ustawę o spółdzielniach socjalnych, ustawę Prawo spółdzielcze, a także inne akty prawne.

Celem artykułu jest: po pierwsze – ocena zasad prowadzenia działalności rolniczej przez spółdzielnie socjalne, po drugie – próba wskazania problemów prawnych związanych z zakładaniem i prowadzeniem działalności przez te podmioty oraz podjęcie próby ich rozwiązania.

1. Założenie spółdzielni socjalnej

Spółdzielnie socjalne zaliczane są do podmiotów ekonomii społecznej. Należy zaznaczyć, że jest to pojęcie bardzo szerokie i odnosi się do wielu sfer życia społecznego. Niemniej jednak podstawową zasadą jest prymat działania na rzecz ludzi (członków, podopiecznych), a nie tylko, czy też przede wszystkim osiągnięcie wysokiego zysku. Oznacza to, że dla działalności jednostek ekonomii społecznej istotne znaczenie – obok celu gospodarczego – ma misja społeczna, w tym głównie przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.⁶

Zgodnie z pierwszą zasadą spółdzielczą, są one organizacjami dobrowolnymi, otwartymi dla wszystkich osób, zdolnych do korzystania z ich usługi gotowych ponieść związaną z członkostwem odpowiedzialność, bez jakiegokolwiek dyskryminacji z powodu płci, przynależności społecznej, rasowej, politycznej czy religijnej.⁷ Niemniej jednak, w przypadku tego typu spółdzielni, które z jednej strony są podmiotami ekonomii społecznej mającymi spełnić określone cele, z drugiej – korzystają z wielu udogodnień, w tym finansowych, uzasadnione było wprowadzenie przez ustawodawcę pewnych prawnych ograniczeń tej zasady.

Ustawa o spółdzielniach socjalnych określa katalog podstawowych założycieli spółdzielni. Są nimi: (1) osoby bezrobotne w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy; (2) osoby, o których mowa w art. 1 ust. 2 pkt 1–4, 6 i 7 ustawy z 13 czerwca 2003 r. o zatrud-

cialna z Marszewa i „Eko-Farma” z Władysławowa zajmują się prowadzeniem działalności w zakresie rolnictwa ekologicznego, zob. szerzej M. Błażejowska, Funkcjonowanie podmiotów ekonomii społecznej na obszarach wiejskich na przykładzie spółdzielni socjalnych, „Problemy Rolnictwa Światowego” 2011, nr 4, 26–37.

6 <http://ngo.pl/x/83813> [data dostępu: marzec 2013]. Zob. też J. Blicharz, Komentarz do ustawy o spółdzielniach socjalnych, [w:] Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Ustawa o spółdzielniach socjalnych. Komentarz, LEX/el.

7 Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości 1995, http://ozrss.promotion.org.pl/pliki/deklaracja_spoldzielczosci.pdf [data dostępu: marzec 2013].

nieniu socjalnym, a więc m.in. bezdomni realizujący indywidualny program wychodzenia z bezdomności; uzależnieni od alkoholu po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego, zwalniani z zakładów karnych, mający trudności w integracji ze środowiskiem, uchodźcy realizujący indywidualny program integracji, (3) osoby niepełnosprawne w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Chodzi tu o osoby, których niepełnosprawność została potwierdzona orzeczeniem o zakwalifikowaniu przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności określonych w art. 3 (czyli znaczny; umiarkowany, lekki) lub o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy na podstawie odrębnych przepisów, lub o niepełnosprawności, wydanym przed ukończeniem 16. roku życia.

Warto w tym miejscu nawiązać do wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 17 lipca 2013 r. (III AUa 157/13).⁸ Otóż Sąd orzekł, że każda osoba, która uzyskała orzeczenie „o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy” jest uznawana równocześnie za „osobę niepełnosprawną”, ale nie każda osoba „niepełnosprawna” staje się automatycznie „osobą niezdolną do pracy”. Mimo podobieństwa definicji, stwierdzenie nawet umiarkowanego stopnia niepełnosprawności nie jest tożsame ze stwierdzeniem niezdolności do pracy, a tylko niezdolność do pracy jest równoznaczna z niepełnosprawnością.⁹ Możliwość podjęcia pracy jest istotna dla dalszych rozważań, gdyż założyciele, np. osoby niepełnosprawne zawierają z reguły umowę o pracę ze spółdzielnią.

Biorąc pod uwagę, że mieszkańcy wsi związani są często z gospodarstwem rolnym jako właściciele, posiadacze, małżonkowie rolnika lub domownicy, zachodzi pytanie, czy mogą mieć oni status bezrobotnych i tym samym być podstawowymi założycielami spółdzielni socjalnej.¹⁰ Aby na to odpowiedzieć, należy odwołać się w pierwszej kolejności do ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,¹¹ w świetle której bezrobotny – jest osobą niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub służbie albo innej pracy zarobkowej; jest osobą niepełnosprawną, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy, zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania stałego lub czasowego powiatowym urzędzie pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli m.in. nie jest właścicielem lub posiadaczem samoistnym lub zależnym nieruchomości rolnej, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – kodeks cywilny, o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe lub nie podle-

8 Lex nr 1438160.

9 *Ibidem*.

10 Zob. A. Suchoń, Zasady organizacji i funkcjonowania spółdzielni socjalnych na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w świetle obowiązujących przepisów, „Journal of Agribusiness and Rural Development” 2013, nr 3, s. 179–192.

11 Tekst jednolity Dz.U. z 2013 r., poz. 674 ze zm.

ga ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w gospodarstwie rolnym o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe.

Rolnicy, którzy co prawda objęci są ubezpieczeniem w KRUS, ale ich nieruchomości rolne nie przekraczają 2 ha przeliczeniowych – mogą mieć status bezrobotnych i tym samym być założycielami spółdzielni socjalnej. Zasady obliczania hektarów przeliczeniowych zawarte są w ustawie z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym,¹² definicja zaś nieruchomości rolnej w art. 46¹ kc. Należy podkreślić, że jeśli w ewidencji gruntów i budynków jakieś grunty są zapisane jako użytki rolne, to nawet ich zmiana na tereny budowlane w planie zagospodarowania nie oznacza, że przestają być zaliczane do nieruchomości rolnych w świetle kc.¹³ Dopiero gdy zostaną one wyłączone z produkcji rolnej zgodnie z ustawą z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych,¹⁴ właściciel nie wlicza ich do tej wspomnianej normy 2 ha.

Omawiany przepis nie wspomina o prowadzeniu działalności rolniczej na tych gruntach, tylko o własności czy posiadaniu. W praktyce odnotować należy zróżnicowane interpretacje tej regulacji, w tym i wykładnie literalne uznające, że oddanie gruntów w dzierżawę czy beczynszowe użytkowanie nie stanowi przesłanki do uzyskania statusu bezrobotnego, gdyż rolnik nadal jest właścicielem ponad 2 ha przeliczeniowych.¹⁵ Takie rozwiązanie stanowi barierę w zakresie uzyskania statusu bezrobotnego i bycia jednym z podstawowych założycieli spółdzielni w przypadku oddania przez właściciela gruntów rolnych w posiadanie zależne.

Status bezrobotnego może także mieć małżonek rolnika, o ile nie podlega ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu z tytułu stałej pracy jako współmałżonek. Według art. 5 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników¹⁶ przepisy dotyczące ubezpieczenia rolnika i świadczeń przysługujących rolnikowi stosuje się także do małżonka rolnika, chyba że ten małżonek nie pracuje w gospodarstwie rolnika ani w gospodarstwie domowym bezpośrednio z nim związanym. Zatem, jeżeli małżonek nie jest objęty ubezpieczeniem KRUS i spełnia inne wymagania osoby bezrobotnej, może być założycielem spółdzielni socjalnej. W wyroku z dnia 18 maja 1995 r. Sąd Apelacyjny w Białymstoku¹⁷ orzekł, że małżonek rolnika nie pracujący w gospodarstwie rolnym i nie uczestniczący ze współmałżonkiem w prowadzeniu gospodarstwa rolnego lub gospodarstwa domowego bezpośrednio związanego z gospodarstwem rolnym nie podlega ustawowemu ubezpieczeniu spo-

12 Tekst jednolity Dz.U. z 2006 r. Nr 136, poz. 969 ze zm.

13 Inne pojęcie nieruchomości rolnej w ustawie z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego, tekst jednolity Dz.U. z 2012 r., poz. 803 ze zm.

14 Tekst jednolity Dz.U. z 2004 r. Nr 121, poz. 1266 ze zm.

15 *Ibidem*.

16 Tekst jednolity Dz.U. z 2008 r. Nr 50, poz. 291 ze zm.

17 III AUr 126/95, OSA 1995/6/52.

łącznemu rolników przewidzianemu w art. 4 i 5 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników. Poza tym przez pojęcie „małżonek rolnika pracujący w gospodarstwie rolnym” należy rozumieć przyczynianie się do właściwego jego funkcjonowania, czyli wykonywanie takich czynności w gospodarstwie rolnym, bez których funkcje gospodarstwa nie mogą być realizowane.

Warto też nawiązać do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 17 stycznia 2014 r. (I OSK 185/13),¹⁸ w którym sąd słusznie orzekł, że z art. 2 ust. 1 pkt 2 lit. d ustawy z 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy – wynika, że przy obliczaniu powierzchni użytków rolnych znajdujących się w majątku wspólnym małżonków, o której mowa w powyższym przepisie, należy w związku z art. 43 § 1 k.r.o. uznać, iż na każdego z małżonków przypada równa część własności tych użytków. Na tym gruncie przyjęć zatem należy domniemanie, że powierzchnia użytków rolnych znajdujących się w majątku wspólnym małżonków (przy wspólności ustawowej) w połowie przypada jednemu z nich i w połowie drugiemu.¹⁹

Mając status bezrobotnego, jednym z założycieli spółdzielni może być także domownik. W świetle ustawy o ubezpieczeniu społecznym jest to osoba bliska rolnikowi, która: ukończyła 16 lat, pozostaje z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym lub mieszka na terenie jego gospodarstwa rolnego albo w bliskim sąsiedztwie, stale pracuje w tym gospodarstwie, lecz nie jest związana z rolnikiem stosunkiem pracy. Jednak tylko wtedy, gdy gospodarstwo nie przekracza 2 ha przeliczeniowych. Należy tu zwrócić uwagę na pewne problemy związane z samą definicją domownika. Świadczy o tym bogate orzecznictwo sądowe. Przykładowo w wyroku z dnia 11 października 2012 r. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie orzekł, że wystarczające dla uznania pracy domownika w gospodarstwie rolnym za stałą jest wykonywanie w jej przebiegu wszystkich zabiegów agrotechnicznych związanych z prowadzoną produkcją w rozmiarze dyktowanym potrzebami i terminami tych prac oraz używaniem ułatwiającego te prace sprzętu. Sam fakt pobierania przez skarżącego nauki w szkole – co istotne – pobliskiej z racji jego miejsca zamieszkania, przy jednoczesnym wykonywaniu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców, nie może stanowić przeszkody do uznania go za domownika, w rozumieniu przepisów ustawy z 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników.²⁰

Jednocześnie należy wyraźnie podkreślić, że spółdzielnię socjalną mogą założyć także inne osoby niż wskazane powyżej (art. 4 ust. 1 ustawy), o ile ich liczba nie stanowi więcej niż 50% ogólnej liczby założycieli; mogą to być organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

18 OSA 1995/6/52.

19 *Ibidem*.

20 II SA/Wa 1305/120, Lex nr 1249074. Zob. też A. Suchoń, *Zasady organizacji...*, *op. cit.*, s. 179–192.

lub jednostki samorządu terytorialnego; kościelne osoby prawne. Co istotne, członkami w spółdzielni socjalnej mogą zostać również ci, których praca na rzecz tego podmiotu wymaga szczególnych kwalifikacji, jeśli nie mają ich pozostali członkowie tej spółdzielni. Liczba tych osób nie może być jednak większa niż 50% ogólnej liczby członków spółdzielni socjalnej. Mogą to być np. producenci rolni, którzy posiadają umiejętności i doświadczenie w zakresie prowadzenia działalności rolniczej.

Liczba założycieli spółdzielni socjalnej nie może być mniejsza niż pięć – jeżeli założycielami są osoby fizyczne i dwa – jeżeli założycielami są osoby prawne. Co do zasady podmiot ten nie może mieć jednak więcej niż 50 członków. Wyjątkiem jest spółdzielnia socjalna, powstała w wyniku przekształcenia spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych; może ona liczyć więcej niż wspomnianych 50 członków. Do założenia spółdzielni socjalnej niezbędny jest wpis do Krajowego Rejestru Sądowego. Do wniosku prócz właściwych dokumentów i druków należy dołączyć również np. zaświadczenie powiatowego urzędu pracy potwierdzające posiadanie statusu osoby bezrobotnej czy też orzeczenie o stopniu niepełnosprawności osoby zamierzającej założyć spółdzielnię socjalną. W świetle przepisów spółdzielnia socjalna nie uiszcza nie tylko opłaty sądowej od wniosku o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego, a także od wniosków o zmianę wpisu oraz opłaty za ogłoszenie tych wpisów w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

2. Spółdzielnia socjalna prowadząca gospodarstwo rolne a spółdzielnia produkcji rolnej

Wspominano już, że niektóre spółdzielnie socjalne prowadzą działalność rolniczą. Do jej wykonywania niezbędne są grunty rolne w przypadku produkcji roślinnej albo budynki przy produkcji zwierzęcej. Oczywiście jest, że spółdzielnia socjalna może korzystać z gruntów, zawierając po rozpoczęciu funkcjonowania umowę dzierżawy czy też nabyć je na własność. Szczególnie jednak wykonanie umowy sprzedaży, czyli zapłata za nieruchomość może być trudne z uwagi na konieczność dysponowania środkami pieniężnymi. Dlatego dobrym rozwiązaniem byłoby wniesienie gruntów rolnych przez członków. Ustawa o spółdzielniach socjalnych nie zawiera odrębnych przepisów dotyczących problemu wkładów gruntowych, zatem odwołać należy się do ustawy Prawo spółdzielcze. Ten akt prawny określa, że statut może przewidywać wnoszenie przez członków wkładów na własność spółdzielni lub do korzystania z nich przez spółdzielnię na podstawie innego stosunku prawnego. W tym wypadku statut powinien określać charakter i zakres przysługującego spółdzielni prawa do wkładów, ich wysokość oraz rodzaj, jeżeli są to wkłady niepieniężne, terminy ich wnoszenia, zasady wyceny i zwrotu w wypadku likwidacji spółdzielni, wystąpienia członka lub ustania członkostwa z innych przyczyn, a także w innych przewidzianych wypadkach. Takie wkłady mogą być wniesione nie tylko przez osoby fizyczne, ale także prawne, np. gminę czy kościelne osoby prawne.

Zachodzi pytanie, czy spółdzielnie socjalne prowadzące gospodarstwa rolne można uznać za spółdzielnie produkcji rolnej i stosować przepisy dotyczące wkładów gruntowych i innych. Do tego rodzaju spółdzielni należą rolnicze spółdzielnie produkcyjne oraz inne zajmujące się produkcją rolną. Jak zostało już podkreślone w sprawach nieuregulowanych w ustawie o spółdzielni socjalnej stosuje się przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze.

W świetle art. 138 ustawy Prawo spółdzielcze przedmiotem działalności rolniczej spółdzielni produkcyjnej jest prowadzenie wspólnego gospodarstwa rolnego oraz działalność na rzecz indywidualnych gospodarstw rolnych członków. Spółdzielnia może również prowadzić inną działalność gospodarczą.²¹ Członkami spółdzielni mogą być rolnicy będący: 1) właścicielami lub posiadaczami samoistnymi gruntów rolnych; 2) dzierżawcami, użytkownikami lub innymi posiadaczami zależnymi gruntów rolnych. Członkami spółdzielni mogą być również inne osoby mające kwalifikacje przydatne do pracy w spółdzielni.

Gdy przedmiotem działalności spółdzielni socjalnej jest prowadzenie gospodarstwa rolnego, należy przyjąć, że statut może przewidywać wniesienie wkładów gruntowych przez członków. Taka możliwość mogłaby zaistnieć, gdyby jej członkowie np. bezrobotni rolnicy posiadali grunty do 2 ha czy też niepełnosprawni posiadający takowe grunty. Ustawa Prawo spółdzielcze w art. 178 stanowi, że poza rolniczymi spółdzielniami produkcyjnymi mogą być tworzone inne spółdzielnie, których podstawowym przedmiotem działalności jest prowadzenie wspólnego gospodarstwa rolnego. Jeżeli w takich spółdzielniach członkowie – osoby fizyczne mają według statutu wynikający z członkostwa obowiązek wnoszenia w całości lub w części wkładów gruntowych i pieniężnych oraz pracy w spółdzielni, to – w braku odmiennych postanowień statutowych – stosuje się do nich odpowiednio przepisy art. 142–145, 147–149, 151–168, 171 i 172 i odpowiednie przepisy kodeksu cywilnego dotyczące rolniczych spółdzielni produkcyjnych. Statut może w szczególności przewidywać odpowiednie stosowanie wyłącznie przepisów art. 142–145, 147–149, 151–154 i odpowiednich przepisów kodeksu cywilnego dotyczących rolniczych spółdzielni produkcyjnych, a w pozostałym zakresie – przepisów części I tytułu I działu VII i przepisów prawa pracy. Dotyczy to zwłaszcza tworzonych z inicjatywy kółek rolniczych spółdzielni zrzeszających osoby fizyczne. Należy zwrócić uwagę, że spółdzielnia ta nie tylko prowadzi wspólne gospodarstwo rolne, ale dodatkowo jest to podstawowy przedmiot działalności.

Uznanie choć niektórych spółdzielni socjalnych prowadzących gospodarstwo rolne za spółdzielnie produkcji rolnej jest ważne ze względu na możliwość skorzy-

21 Szerzej na temat spółdzielni produkcji rolnej zob. S. Prutis, Model organizacyjno–prawny rolniczej spółdzielni produkcyjnej, [w:] Prawo rolne, P. Czechowski (red.), Warszawa 2011, s. 312–315; *idem*, Formy prawne organizacji producentów rolnych, [w:] Prawo rolne, A. Stelmachowski (red.), Warszawa 2009, s. 282–285.

stania z prawa pierwokupu wkładu gruntowego spółdzielcy. Otóż w świetle art. 147 § 2 ustawy Prawo spółdzielcze – w razie odpłatnego przeniesienia własności wkładu gruntowego przez członka, spółdzielni przysługuje prawo pierwokupu. Jednocześnie zaznaczyć należy, że nie dotyczy to wypadku przeniesienia własności wkładu na rzecz innego członka tej samej spółdzielni. Przepis ten odnosi się do odpłatnego przeniesienia własności, a więc np. umowy sprzedaży. Prawo pierwokupu nie ma zastosowania w sytuacji, gdy członek spółdzielni zawiera umowę darowizny czy dożywocia. Przepis ten nie wprowadza żadnych ograniczeń obszarowych w zakresie prawa pierwokupu spółdzielni. Dodatkowo nie ogranicza się tylko do gruntów rolnych. Jednocześnie należy zaznaczyć, że wkład gruntowy mógł być gruntem rolnym w momencie jego wniesienia, ale później zmieniono jego kwalifikację. Przepisy ustawy Prawo spółdzielcze przewiduje także, że członek – właściciel gruntu stanowiącego jego wkład może tym gruntem rozporządzać aktami między żyjącymi lub na wypadek śmierci, jednakże o zamierzonym przeniesieniu własności gruntu na osobę niebędącą członkiem tej samej spółdzielni powinien spółdzielnię uprzedzić co najmniej na trzy miesiące przed dokonaniem tej czynności. Natomiast grunt przeniesiony na własność innego członka tej samej spółdzielni powiększa wkład nabywcy. Ustawa ta stanowi także, że członek wycofujący swój wkład otrzymuje ten sam grunt, który wniósł, jeżeli potrzeby wspólnej gospodarki nie stoją temu na przeszkodzie. W przeciwnym wypadku otrzymuje równoważny grunt z uwzględnieniem interesów obu stron. Taka regulacja ma pozytywny wpływ na trwałość gospodarowania na gruntach wniesionych jako wkład do spółdzielni.

Akceptacja stanowiska, że niektóre spółdzielnie socjalne prowadzące gospodarstwo rolne mogłyby zostać uznane także za spółdzielnię produkcji rolnej nie oznacza jednak, że wszystkie przepisy dotyczące tego rodzaju spółdzielni miałyby do nich zastosowanie. Pierwszeństwo ma bowiem ustawa o spółdzielniach socjalnych. Wprowadza ona m.in. pewne ustawowe ograniczenia w zakresie swobody podziału nadwyżki bilansowej. Otóż jest ona przeznaczana na: 1) zwiększenie funduszu zasobowego – nie mniej niż 40%; 2) cele, o których mowa w art. 2 ust. 2 i 3 (np. społecznej czy zawodowej reintegracji jej członków) – nie mniej niż 40%; 3) fundusz inwestycyjny. Co istotne, nadwyżka bilansowa nie może podlegać podziałowi pomiędzy członków spółdzielni socjalnej, w szczególności nie może być przeznaczona na zwiększenie funduszu udziałowego, jak również na oprocentowanie udziałów. Natomiast ustawa Prawo spółdzielcze w przepisach dotyczących RSP stanowi, że dochód ogólny podlega podziałowi na podstawie uchwały walnego zgromadzenia. Spółdzielnia przeznacza co najmniej 3% dochodu ogólnego na fundusz zasobowy, jeżeli fundusz ten nie osiąga wysokości wniesionych udziałów obowiązkowych. Część dochodu ogólnego powstała po dokonaniu odpisów, o których mowa w art. 154a, 167 i 168 ustawy, stanowi dochód podzielny podlegający podziałowi między członków i domowników z tytułu wykonywania pracy.

Również w zakresie zatrudnienia pierwszeństwo miałyby przepisy ustawy o spółdzielniach socjalnych. Według niej stosunek pracy między spółdzielnią socjalną a jej członkiem nawiązuje się na podstawie spółdzielczej umowy o pracę oraz w formach określonych w art. 201 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze. Przepis ten stanowi, że statut może przewidywać zatrudnienie wszystkich lub niektórych członków nie na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, lecz na podstawie umowy o pracę nakładczą, umowy zlecenia lub umowy o dzieło, jeżeli jest to uzasadnione rodzajem działalności spółdzielni. Spółdzielnia ma obowiązek równomiernie rozdzielać pracę między członków, z uwzględnieniem ich kwalifikacji.

Ustawa o spółdzielniach socjalnych stanowi także, że przepis art. 185 ustawy Prawo spółdzielcze stosuje się odpowiednio. Określa on, że w razie gospodarczej konieczności walne zgromadzenie w celu zapewnienia pracy wszystkim członkom, może skrócić równomiernie czas pracy i zmniejszyć wynagrodzenie członków bez wypowiedzenia spółdzielczej umowy o pracę lub jej warunków. Uchwała walnego zgromadzenia powinna dotyczyć co najmniej jednego działu pracy lub wszystkich członków wykonujących pracę tego samego rodzaju. Prawo do wynagrodzenia przysługujące członkowi spółdzielni socjalnej nie obejmuje prawa do udziału w nadwyżce bilansowej. Natomiast art. 155 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze w przepisach o RSP stanowi, że zdolny do pracy członek spółdzielni ma prawo i obowiązek pracować w spółdzielni w rozmiarze ustalonym corocznie przez zarząd, stosownie do potrzeb wynikających z planu działalności gospodarczej spółdzielni.

Uznanie spółdzielni socjalnych prowadzących gospodarstwo rolne za spółdzielnie produkcji rolnej jest także istotne z uwagi na przywileje przyznane tym podmiotom w ustawie z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego.²² Rozpocząć należy od art. 3 tej pierwszej ustawy, który określa, że w przypadku sprzedaży nieruchomości rolnej przez osobę fizyczną lub osobę prawną inną niż Agencja Nieruchomości Rolnych, prawo pierwokupu przysługuje z mocy ustawy jej dzierżawcy, jeżeli m.in. nabywana nieruchomość wchodzi w skład gospodarstwa rodzinnego dzierżawcy lub jest dzierżawiona przez spółdzielnie produkcji rolnej. Należy zaznaczyć, że ten akt prawny nie zawiera definicji spółdzielni produkcji rolnej. Dlatego nawiązuje się w praktyce do ustawy Prawo spółdzielcze. Jak zostało już zaznaczone zalicza się do nich Rolnicze Spółdzielnie Produkcyjne oraz inne, których podstawowym przedmiotem działalności jest prowadzenie wspólnego gospodarstwa. Zatem w przypadku spółdzielni socjalnej prowadzącej działalność rolniczą i dzierżawiącej grunty rolne w sytuacji ich sprzedaży będzie jej przysługiwało prawo pierwokupu tylko wtedy, gdy uznana zostanie za spółdzielnię produkcji rolnej. Takie odwołanie

22 Tekst jednolity Dz.U. z 2012 r., poz. 803 ze zm.

w zakresie rozumienia spółdzielni produkcji rolnej do ustawy Prawo spółdzielcze nie wynika jednak z ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.

Inna możliwość to przyjęcie, że spółdzielniami produkcji rolnej są wszystkie spółdzielnie zajmujące się produkcją rolną. Jednak w takiej sytuacji pojawiają się kolejne problemy. Chodzi o to, że ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego czy też np. kodeks cywilny nie zawierają definicji „produkcja rolna”. Według słownika języka polskiego produkcja rolna to uprawa roślin, chów zwierząt, gospodarka leśna, rybna itp.²³ Interpretacja zatem, że każda spółdzielnia zajmująca się produkcją rolną, dzierżawiąca grunty rolne może skorzystać z prawa pierwokupu (o ile spełnione będą przesłanki), objęłaby także te prowadzące produkcję rolną.

Ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego wprowadza inne udogodnienia dla spółdzielni produkcji rolnej. Chodzi o wyłączenie ustawowego prawa pierwokupu oraz uprawnienia z art. 4 zwanego prawem wykupu, które przysługuje ANR w odniesieniu do nieruchomości rolnych o powierzchni co najmniej 5 ha. Otóż przepisów ustawy nie stosuje się, jeżeli: nabywcą nieruchomości rolnej jest spółdzielnia produkcji rolnej – w przypadku sprzedaży przez jej członka nieruchomości rolnej stanowiącej wkład gruntowy w tej spółdzielni; sprzedaż dotyczy nieruchomości rolnej stanowiącej wkład gruntowy członka spółdzielni produkcji rolnej na rzecz innego członka tej spółdzielni.

3. Pomoc *de minimis* dla spółdzielni socjalnych i inne formy wsparcia

Spółdzielnie socjalne jako podmioty ekonomii społecznej mogą korzystać ze środków finansowych polskich i unijnych oraz innych udogodnień. Generalna podstawa udzielania pomocy zawarta jest w ustawie o spółdzielniach socjalnych. Otóż stanowi ona, że działalność spółdzielni socjalnej może zostać wsparta ze środków budżetu państwa lub środków budżetu jednostki samorządu terytorialnego, w szczególności poprzez dotacje, pożyczki i poręczenia, usługi lub doradztwo w zakresie finansowym, księgowym, ekonomicznym, prawnym i marketingowym; zrefundowanie kosztów lustracji.

Wsparcie udzielane jest – w drodze uchwały przez właściwe organy jednostek samorządu terytorialnego lub w ramach programu ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego określonego w przepisach o pomocy społecznej – na cele związane z rozwojem spółdzielni socjalnych. Omawiany akt prawny stanowi także, że w stosunku do osób wymienionych w art. 4 ust. 1 (więc m.in. bezrobotnych, niepełnosprawnych) część wynagrodzenia oraz część kosztów osobowych pracodawcy na podstawie umowy zawartej między starostą właściwym dla siedziby spółdzielni a spółdzielnią może podlegać finansowaniu ze środków Funduszu Pracy w pełnej

23 Słownik języka polskiego, M. Szymczak (red.), Warszawa 1988, s. 982.

wysokości przez okres 24 miesięcy od dnia zatrudnienia oraz w połowie wysokości przez kolejne 12 miesięcy, do wysokości odpowiadającej miesięcznie wysokości składki, której podstawą wymiaru jest kwota minimalnego wynagrodzenia.

Wsparcie, o którym mowa powyżej, a także to określone w art. 5a ust. 5 i 6, w art. 6 ust. 3 i art. 12 ust. 3a ustawy, jest udzielane jako pomoc *de minimis* zgodnie z rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1998/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu do pomocy *de minimis*.²⁴ Ustawa nawiązuje do poprzedniego rozporządzenia unijnego nieaktualnego już. Zostało ono uchylone przez obecnie obowiązujące rozporządzenie Komisji (WE) nr 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy *de minimis*.²⁵ Określa ono, że całkowita kwota pomocy *de minimis* przyznanej przez państwo członkowskie jednemu przedsiębiorstwu nie może przekroczyć 200.000 euro w okresie trzech lat podatkowych. Natomiast w odniesieniu do przedsiębiorstwa prowadzącego działalność zarobkową w zakresie drogowego transportu towarów nie może przekroczyć 100.000 euro w okresie trzech lat podatkowych. Pułapy te stosuje się bez względu na formę i cel pomocy *de minimis*, a także bez względu na to, czy pomoc przyznana przez państwo członkowskie jest w całości lub częściowo finansowana z zasobów Unii. Okres trzech lat podatkowych ustala się przez odniesienie do lat obrotowych stosowanych przez przedsiębiorstwo w danym państwie członkowskim.²⁶

Zaświadczenie o udzieleniu wsparcia w ramach pomocy *de minimis* wydaje się na zasadach określonych w ustawie z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej.²⁷ Podmiot ubiegający się o pomoc *de minimis* jest zobowiązany do przedstawienia wraz z wnioskiem podmiotowi udzielającemu pomocy: 1) wszystkich zaświadczeń o pomocy *de minimis*, jaką otrzymał w roku, w którym ubiega się o pomoc oraz w ciągu 2 poprzedzających go lat albo oświadczenia o wielkości otrzymanej pomocy *de minimis* w tym okresie bądź o jej nieotrzymaniu w tym okresie; 2) informacji niezbędnych do udzielenia pomocy *de minimis*, dotyczących w szczególności wnioskodawcy i prowadzonej przez niego działalności gospodarczej oraz wielkości i przeznaczenia pomocy publicznej otrzymanej w odniesieniu do tych samych kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą, na pokrycie których ma być przeznaczona pomoc *de minimis*.

Zaświadczenie o udzieleniu wsparcia wydają spółdzielniom socjalnym różne instytucje, między innymi: sąd rejonowy właściwy ze względu na miejsce dokonania wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego (w przypadku, o którym mowa w art. 6

24 Dz.Urz. WE L 379 z 28.12.2006 r., s. 5.

25 Dz.Urz.UE L 352 z 24.12.2013 r., s. 1.

26 Zob. szerzej A. Suchoń, Nowe zasady pomocy *de minimis* w rolnictwie – aspekty prawne i ekonomiczne, „Zeszyty Naukowe SGGW Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej” 2014, nr 107, s. 19–34.

27 Dz.U. z 2007 r. Nr 59, poz. 404 oraz z 2008 r. Nr 93, poz. 585.

ust. 3 ustawy); starosta (w przypadku, o którym mowa w art. 12 ust. 3a ustawy); organ jednostki samorządu terytorialnego właściwej ze względu na miejsce udzielenia pomocy (w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 1, 4 i 5 oraz w art. 5a ust. 5 i 6 ustawy); minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego lub działające na jego zlecenie podmioty (w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 5).

Spółdzielnie socjalne prowadzące działalność rolniczą korzystają także z pomocy *de minimis* w rolnictwie. Od 1 stycznia 2014 r. zagadnienie to uregulowane jest w rozporządzeniu Komisji (UE) nr 1408/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy *de minimis* w sektorze rolnym. Do końca grudnia obowiązywało zaś rozporządzenie Komisji (WE) nr 1535/2007 z dnia 20 grudnia 2007 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy *de minimis* w sektorze produkcji rolnej.²⁸ Natomiast kwestie proceduralne zawarte są także we wspomnianej już ustawie z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej.

Pomoc *de minimis* w rolnictwie określona w rozporządzeniu nr 1408/2013 adresowana jest do przedsiębiorstw sektora produkcji rolnej, czyli tych prowadzących działalność związaną z produkcją podstawowych produktów rolnych.²⁹ Rozporządzenie nie wskazuje co prawda celów pomocy, jak ma to miejsce w przypadku zwolnień tzw. grupowych określonych w rozporządzeniu nr 1857/2006, ale określa np. cechy wykluczające uznanie pomocy za udzieloną według zasady *de minimis*. Całkowita kwota pomocy *de minimis* w rolnictwie przyznanej przez państwo członkowskie jednemu przedsiębiorstwu nie może przekroczyć 15.000 euro w okresie trzech lat podatkowych.³⁰ Pułap ten stosuje się bez względu na formę pomocy i jej cel.

Co istotne, jeżeli przedsiębiorstwo prowadzi działalność w zakresie podstawowej produkcji produktów rolnych, a także działalność w jednym lub większej liczbie sektorów lub w innych obszarach działalności wchodzących w zakres stosowania rozporządzenia (UE) nr 1407/2013, pomoc *de minimis* przyznaną na działalność w sektorze produkcji rolnej zgodnie z niniejszym rozporządzeniem można łączyć z pomocą *de minimis* przyznaną na działalność w sektorach lub obszarach działalności wchodzących w zakres stosowania rozporządzenia (UE) nr 1407/2013

28 Dz.Urz. UE L 337 z dnia 24.12.2007 r., s. 35, zwane dalej rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1535/2007 z dnia 20 grudnia 2007 r.

29 Produkty rolne oznaczają produkty wymienione w załączniku I do Traktatu, z wyjątkiem produktów rybołówstwa i akwakultury objętych rozporządzeniem Rady (WE) nr 104/2000.

30 Wyjaśnić należy, że od 1 stycznia 2005 r. do 31 grudnia 2006 r. obowiązywało rozporządzenie Komisji (WE) nr 1860/2004 z dnia 6 października 2004 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy w ramach zasady *de minimis* dla sektora rolnego i sektora rybołówstwa. Wówczas beneficjantowi pomocy przysługiwała dotacja w wysokości 3 tys. euro w okresie trzech kolejnych lat, bez względu na jej formę pomocy i cel. Potem od 1 stycznia 2007 r. do 31 grudnia 2013 r. wysokość pomocy *de minimis* wynosiła 7,5 tys. euro, co wynikało z rozporządzenia Komisji (WE) nr 1535/2007 z dnia 20 grudnia 2007 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy *de minimis* w sektorze produkcji rolnej.

do odpowiedniego pułapu określonego w art. 3 ust. 2 tego rozporządzenia (czyli wspomnianych już 200 albo 100 tys. euro). Unijny akt prawny wprowadza jednak zastrzeżenia. Mianowicie państwo członkowskie zapewni za pomocą odpowiednich środków, takich jak rozdzielenie działalności lub wyodrębnienie kosztów, by aktywność w zakresie podstawowej produkcji produktów rolnych nie odnosiła korzyści z pomocy *de minimis* przyznanej zgodnie z rozporządzeniem (UE) nr 1407/2013. Ten unijny akt prawny stanowi także w preambule, że biorąc pod uwagę podobieństwa między przetwarzaniem i wprowadzaniem do obrotu produktów rolnych oraz produktów innych niż rolne, rozporządzenie powinno stosować się do przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych przy spełnieniu określonych warunków. Za przetwarzanie lub wprowadzanie do obrotu nie można brać pod uwagę czynności wykonywanych w gospodarstwach jako niezbędny element przygotowania produktu do pierwszej sprzedaży, takich jak zbiór, koszenie czy młócka zbóż, pakowanie jaj, ani też pierwszej sprzedaży na rzecz podmiotów zajmujących się odsprzedażą lub przetwórstwem.³¹

Oznacza to, że jeżeli spółdzielnia socjalna prowadzi działalność rolniczą i dodatkowo pozarolniczą działalność gospodarczą, może korzystać zarówno z ogólnej pomocy *de minimis*, jak i pomocy *de minimis* w rolnictwie.

Mimo że pomoc w ramach zasady *de minimis* w rolnictwie jest popularna na wsi, także wśród spółdzielni prowadzących działalność rolniczą żaden akt prawny nie zawiera katalogu środków zaliczanych do przedmiotowej pomocy oraz instytucji jej udzielających. Spółdzielnie socjalne prowadzące działalność rolniczą mogą być zainteresowane dopłatami do powierzchni gruntów ornych obsianych lub obsadzonych materiałem siewnym kategorii elitarny lub kwalifikowany wybranych gatunków roślin uprawnych. Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych³² określa wymagania, jakie musi spełnić producent rolny, by otrzymać te płatności. Przede wszystkim ich adresatami są tylko podmioty wpisane do ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności,³³ posiadające działki rolne o łącznej powierzchni nie mniejszej niż 1 ha, na których uprawia się gatunki roślin objęte dopłatami, m.in. ziemniaki, zboża (pszenica zwyczajna, jęczmień, owies), rośliny strączkowe (łubin, groch siewny, bobik).³⁴ Dopłaty udziela się do powierzchni gruntów ornych obsianych lub obsadzonych materiałem siewnym na wniosek złożony przez producenta rolnego w terminie wskazanym w przepisach. Nie obejmu-

31 W art. 2 rozporządzenia Komisji nr 1407/2013 zawarte zostały definicje m.in. produktów rolnych, przetwarzania produktów rolnych oraz wprowadzanie do obrotu produktów rolnych.

32 Dz.U. 2004 Nr 42, poz. 386 z późn. zm.

33 Zob. ustawa z dnia 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności, tekst jednolity Dz.U. 2012, poz. 86 ze zm.

34 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 marca 2007 r. w sprawie wykazu gatunków roślin uprawnych, do których materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany przysługuje dopłata z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany (Dz.U. z 2007 Nr 46, poz. 300).

je się nimi uprawy przeznaczonej na przedplon lub poplon.³⁵ Dyrektor oddziału terenowego Agencji Rynku Rolnego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania lub siedzibę producenta rolnego przyznaje, w drodze decyzji, dopłatę z tytułu zużycia do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany na wniosek producenta rolnego.

Wyróżnić należy pomoc *de minimis* w rolnictwie polegającą na przyznaniu bezpośrednich korzyści (np. dopłaty do wapnowania, przy zakupie materiału siewnego, uprawie chmielu czy rzepaku) oraz zmniejszającą ciążące na podmiocie obowiązki publicznoprawne (np. umorzenie zobowiązań wobec KRUS, zwolnienia i ulgi w podatku rolnym). Inny podział to pomoc *de minimis* w rolnictwie udzielana za pomocą instrumentów prawa cywilnego (umowa na wapnowanie, zawarcie umowy w sprawie umorzenia bądź rozłożenia na raty należności ANR) albo prawa administracyjnego (np. ulgi podatkowe, dopłaty do uprawy chmielu).³⁶ Jego konsekwencją jest zróżnicowana procedura udzielania pomocy *de minimis* w rolnictwie, a potem ewentualna droga odwoławcza.³⁷

4. Podsumowanie

Przeprowadzone rozważania pozwalają na wysunięcie następujących wniosków.

Nie ulega wątpliwości, że pozytywnie ocenić należy wprowadzenie do polskiego systemu prawnego spółdzielni socjalnych. Jako podmiot ekonomii społecznej są szczególnie istotne na terenach wiejskich. Wyjątkowo trudno znaleźć tam pracę dla osób od wielu lat bezrobotnych czy też niepełnosprawnych. Prowadzenie działalności rolniczej przez spółdzielnie socjalne stwarza nowe możliwości rozwoju podmiotom, które np. posiadają niewielki obszar gruntów rolnych do 2 ha i nie mogą znaleźć pracy. Mając status bezrobotnych, mogą założyć spółdzielnię, wnieść grunty jako wkład gruntowy i pracować w ramach prowadzonego gospodarstwa rolnego, otrzymując wyższe dochody. Nie ulega wątpliwości, że jest to szansa także dla osób niepełnosprawnych, które są właścicielami gruntów rolnych. Często choroba nie pozwala na osobiste prowadzenie działalności rolniczej, jednak nie jest wykluczony jeden z etapów tejże aktywności, np. przygotowywanie produktów rolnych do sprzedaży czy drobne prace polowe.

Spółdzielnie socjalne prowadzące działalność rolniczą muszą spełniać nie tylko wymagania odnoszące się do spółdzielni socjalnych, lecz także te związane z pro-

35 Zob. A. Suchoń, Nowe zasady pomocy..., *op. cit.*, s. 19 i n.

36 Zob. podział pomocy publicznej np. P. Marquardt, Pomoc publiczna dla małych i średnich przedsiębiorców, Warszawa 2007, s. 112 i n.; A. Suchoń, Wybrane zagadnienia prawne pomocy *de minimis* w rolnictwie, „Przegląd Prawa Rolnego” 2011, nr 1, s. 183 i n.

37 Zob. A. Suchoń, Nowe zasady pomocy..., *op. cit.*, s. 19 i n.

wadzoną działalnością rolniczą. Korzystając zaś z pomocy *de minimis* muszą spełniać warunki określone w rozporządzeniu unijnym dotyczącym pomocy określanej jako *de minimis* oraz *de minimis* w rolnictwie.

Ustawodawca wprowadził szereg udogodnień dla spółdzielni socjalnych jako podmiotów ekonomii społecznej, np. zwolnienie z opłat rejestracji w KRS, dodatkowe środki na założenie i rozwój. Zasadny wydaje się jednak wniosek przyznania dodatkowych przywilejów spółdzielniom socjalnym prowadzącym gospodarstwo rolne. Chodzi o prawo pierwokupu wkładu gruntowego, a także prawo pierwokupu dzierżawcy gruntu rolnego, wyłączenia prawa pierwokupu i wykupu ANR. Rozważania wykazały, że obecnie obowiązujące regulacje prawne powodują problemy interpretacyjne. Wspomniane przywileje zostały bezpośrednio przyznane spółdzielniom produkcji rolnej. Zdaniem Autorki, niektóre ze spółdzielni socjalnych wpisują się także w definicję rolniczej spółdzielni produkcyjnej albo innej zajmującej się produkcją rolną.

Celem uniknięcia problemów w zakresie stosowania prawa w praktyce zasadny wydaje się postulat *de lege ferenda*, aby bezpośrednio do ustawy o spółdzielniach socjalnych zostały wprowadzone przepisy prawne określające, że prawo pierwokupu przysługuje spółdzielni prowadzącej gospodarstwo rolne w przypadku sprzedaży gruntu wniesionego jako wkład do spółdzielni. Jeżeli chodzi o ustawę o kształtowaniu ustroju rolnego, to także zasadne jest jedno z następujących rozwiązań: wprowadzenie definicji spółdzielni produkcji rolnej, określającej, że jest to każda spółdzielnia zajmująca się działalnością rolniczą lub poszerzenie zakresu podmiotów, którym przysługuje prawo pierwokupu w przypadku sprzedaży dzierżawionego gruntu również o spółdzielnie socjalne prowadzące działalność rolniczą. Także wyłączenie prawa pierwokupu i wykupu ANR, gdy nabywcą nieruchomości rolnej jest spółdzielnia produkcji rolnej – w przypadku sprzedaży przez jej członka nieruchomości rolnej stanowiącej wkład gruntowy w tej spółdzielni powinno obejmować spółdzielnie socjalne prowadzące działalność rolniczą.

Zasadny jest także postulat wprowadzenia innych regulacji prawnych wspierających omawiane podmioty. Chodzi m.in. o większe możliwości powiększania gospodarstw rolnych przez nabycie czy dzierżawienie gruntów od ANR. Obecnie w przetargach ograniczonych gruntów z Zasobu WRSP mogą brać udział przede wszystkim rolnicy indywidualni prowadzący gospodarstwo rodzinne. Warto, aby ustawodawca rozważył poszerzenie tego katalogu o spółdzielnie socjalne. Chodzi głównie o mniejsze powierzchnie gruntów rolnych np. do 20–30 ha, gdyż takimi są one z reguły zainteresowane. Poza tym zgodnie z nowym PROW 2014–2020 tylko grupy producentów rolnych zrzeszające osoby fizyczne mogą starać się o środki finansowe z programu w ramach Poddziałania: Tworzenie grup i organizacji pro-

ducentów w sektorze rolnym i leśnym.³⁸ Takie postanowienie jest niekorzystne dla spółdzielni prowadzących działalność rolniczą, należy więc wysunąć postulat poszerzenia członkostwa grup producentów rolnych korzystających z dotacji unijnych właśnie o te podmioty.

38 PROW 2014–2020, www.minrol.gov.pl [data dostępu: grudzień 2014].

SOCIAL COOPERATIVES RUNNING AGRICULTURAL ACTIVITY
– SELECTED LEGAL ISSUES

Keywords: social cooperatives, agriculture production cooperatives, agricultural activity, *de minimis* aid

The purpose of the article is, first of all, to evaluate the rules concerning an agricultural activity run by social cooperatives and, secondly, to identify legal issues associated with setting up and running an activity by these entities, and to make an attempt to solve these problems.

The first part of the article focuses on setting up a cooperative and on its members, especially people with disabilities, farmers and household members with the status of the unemployed. It presents some selected court decisions. Then, the paper discusses the issue of running an agricultural activity by social cooperatives. It raises the question of land contributions and tries to determine whether social cooperatives running an agricultural activity can be regarded as agricultural production cooperatives. This classification is important in terms of exercising the right of preemption in the event of sales of a land contribution or leased agricultural lands. Then, the paper focuses on the issue of *de minimis* aid and *de minimis* aid in agriculture.

In conclusion, the author puts forward *de lege ferenda* proposals concerning preemption right in respect of a social cooperative. She also calls for the introduction of other legal instruments supporting the entity in question, e.g. greater opportunities to enlarge farms by the acquisition or lease of lands from the Agricultural Property Agency.